

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Sociale economie als motor voor nieuwe banen

Eb en vloed op de arbeidsmarkt van de toekomst

Slotconferentie: Kansen Zien en Benutten
Rabotheter, Hengelo, 29 september 2006

Prof. dr Jouke van Dijk
Hoogleraar regionale arbeidsmarktanalyse
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

1 jouke.van.dijk@rug.nl www.joukevandijk.nl

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Centrale vraagstukken

Probleem van veel gemeenten:

- Hoe komen we tot voldoende werkgelegenheid voor lager opgeleiden?
- Hoe komen we tot een effectief regionaal arbeidsmarktbeleid?
- Hoe komen we tot een efficiënte en transparante uitvoeringsstructuur?

2

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Kansen Zien en Benutten: doel en ambitie

- Doel Kansen Zien en Benutten: 5.000 trajecten uitvoeren gericht op uitstroom uit gesubsidieerde arbeid naar reguliere arbeid. Ambitie 3.000 plaatsen in een reguliere baan met een duurzaam karakter (> 1 jaar). Voor in ieder geval 1.500 moet dat ook echt lukken
- 8.074 trajecten gerealiseerd en uitstroom naar reguliere baan van 3.191, dit is ruim 39%
- De deelnemers zijn erg trots op dit resultaat!

3

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Overzicht

- Wat is economie?
- Sociale economie
- Motoren van de economie
- Arbeidsmarkt en trends op de arbeidsmarkt
- Gesubsidieerde arbeid / vrijwilligerswerk
- Arbeidsmarktbeleid
- Conclusies

4

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Economie ↔ Sociale Economie

Econoom Jan Pen (1979): Kijk, **Economie - Over mensen, wensen, werk en geld**

Economie gaat over welvaart en die mag net zo 'cultureel' of 'sociaal' zijn als mensen willen. Ze moeten zelf maar kiezen.
→ Welvaart, welzijn, geluk, geld

Economie is de wetenschap van keuzes maken
Maar ook associaties met:

- Kapitalisme, geld, doelmatigheid, winst, aandeelhouders, topinkomens
- Werkloosheid, armoede, sociale zekerheid, uitbuiting

5

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Meer geld maakt niet steeds gelukkiger

Bron: Veenhoven, EUR

6 **Maar: werkloosheid maakt wel ongelukkig!**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Sociale economie

De sociale economie wordt deels gesubsidieerd door de overheid, maar is niet te verwarren met de non-profitsector. Het zijn vooral kleine en middelgrote ondernemingen of kleine en middelgrote verenigingen.

De grondbeginselen van de sociale economie:

- einddoel gericht op dienstverlening aan de leden of de gemeenschap, in plaats van op winstbejag
- beheersautonomie
- democratisch besluitvormingsproces
- voorrang van personen en van arbeid op kapitaal

7 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Sociale economie: Belgische uitvinding?

België heeft een minister voor Economie en een staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en **Sociale Economie**

De Vlaams minister van Mobiliteit, Sociale Economie en Gelijke Kansen is bevoegd voor het mobiliteitsbeleid, de **sociale economie**, de coördinatie van het gelijke kansenbeleid en de genderproblematiek

Maar ook: minister voor economie

Is er echt een tweedeling:
sociale economie ↔ asociale economie ??

8 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Economie is keuzes maken

Stel: U bent directeur van een bedrijf met 1000 werknemers en de aandeelhouders willen dat er meer winst wordt gemaakt. Dit kan door harder en efficiënter werken en mensen te ontslaan.

tabel 1		
	Aantal ontslagen	Verwachte winst per jaar (€)
A	0	160.000
B	26	400.000
C	52	640.000
D	96	800.000

Wat doet u?

En doet u hetzelfde als u naast directeur ook enig aandeelhouder bent?

9 Bron: Rubinstein, 2006 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Hoeveel % kiest D: maximale winst?

- Economie studenten 50 %
- Bedrijfskunde studenten 33 %
- Rechten studenten 25 %
- Filosofie studenten 8 %

- Vrouwen ontslaan minder mensen dan mannen
- Bij een tabel andere uitkomst dan bij een formule of grafiek

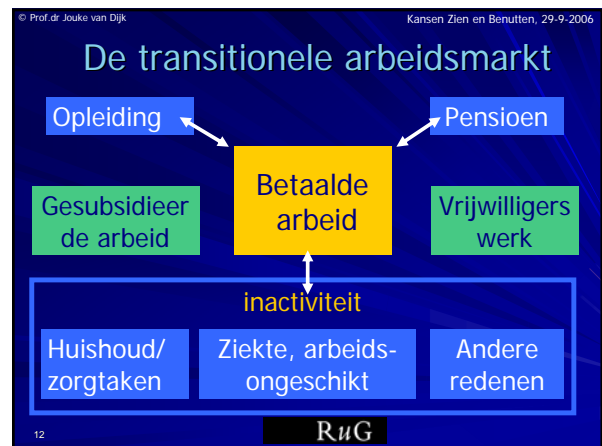
10 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Sociale economie en arbeidsmarkt

- **De arbeidsmarkt** is geen concrete ontmoetingsplaats voor arbeid, maar een abstract begrip, een functionele markt
- De arbeidsmarkt bestaat niet: er is sprake van vele deelmarkten naar **beroep en regio** waartussen maar beperkte mobiliteit is
- **Op de arbeidsmarkt wordt naast werk, ook inkomen, aanzien, bestaanszekerheid, sociale contacten, etc. verdeeld**

11 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Economische motoren

- Landbouw, industrie, olie
- Midden- en kleinbedrijf: banenmotor
- Consument, export, het leger
- Ondernemerschap, starters, eigenbelang
- ICT-sector, creative industries

En nu?

- Sociale economie / gesubsidieerde arbeid?
- Zorg/vergrijzing
- Kennis, innovatie, onderwijs

13 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Economie - arbeidsmarkt - onderwijs

Enorme groei van welvaart/productie in de laatste 200 jaar

Verklaring:

- ± 50%: door meer productiefactoren (arbeid, machines, grondstoffen, etc.)
- ± 50%: technologische vooruitgang / innovaties (kennis - onderwijs!)
- Human capital wordt steeds belangrijker

14 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Trends op de arbeidsmarkt

- Economisch herstel, meer banen, meer vacatures
- Herstructurering: eenvoudige maakindustrie verdwijnt, groei in de dienstensector
- Kennisintensivering, opleidingsniveau stijgt
- Vergrijzing, binnen- en buitenlandse migratie
- Arbidsaanbod moet omhoog: meer mensen aan het werk, vooral vrouwen en ouderen, meer uren, later met pensioen
- Maar: nog heel veel mensen in de WW, WWB en WAO met flinke regionale verschillen

→ Arbeidsmarkt- en HRM-beleid nodig: vacatures vervullen, reïntegratie, scholing

15 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Indicatoren onbenut arbeidsaanbod in Nederland eind 2002

- WLB = Werklozen CBS 2002 300.000
- NWW = CWI 2002 585.000

OAA = onbenut arbeidsaanbod (CBS):

- Wil betaald werk (>12 pw; 2002) 690.000

MWU = met werkgerelateerde uitkering

- WW, ABW, WAO-uitk. 2002
- 180.000 + 320.000 + (±) 900.000 = (±) 1.400.000 net zoveel als in 1980!

16 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Werken we veel in Nederland?

- Participatiegraad van Nederland is boven het EU gemiddelde, maar we werken wel veel part-time, zowel vrouwen als mannen
- Gewerkte uren per jaar per hoofd van de potentiële beroepsbevolking (= bevolking 15-64 jaar) in Nederland 936 uur net als Italië en België. Maar anderen werken veel meer: Zweden: 1066 Spanje 1100, UK 1184 en Zwitserland 1289 uur

17 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Productieve arbeid

- Per dag besteden mannen en vrouwen ca. 6½ uur aan productieve activiteiten
- Onbetaald productie is groter dan de betaalde: mannen krijgen bijna 2/3 van de productieve uren betaald, vrouwen minder dan 1/3
- er is dus een grote sociale economie!
- Mannen besteden ca. 2x zoveel tijd aan georganiseerd vrijwilligerswerk dan vrouwen, maar vrouwen waarschijnlijk meer aan ongeorganiseerd vrijwilligerswerk

18 **RuG**

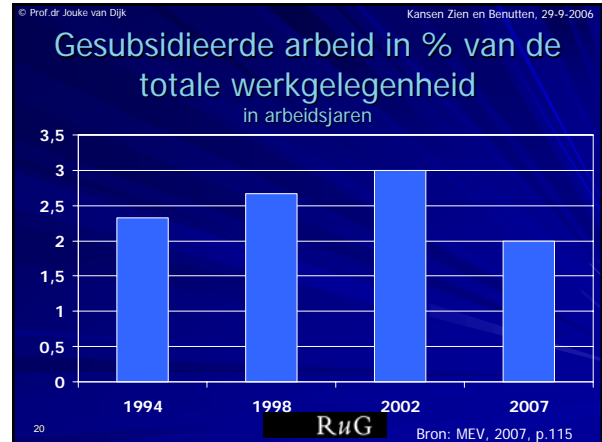
© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Gesubsidieerde arbeid: waar hebben we het over?

- Kabinetten Kok, begin jaren negentig: Banenpool en Jeugwerkgarantieplannen (later WIW-banen)
- Later erbij: Melkert-banen (later Instroom-Doorstroom (ID)-banen)
- Bij gemeenten: vangnetbanen, leerwerkplekken, werkervaringsbanen
- CDA: opstapbanenplan, PvdA: participatiebanen

Doel: maatschappelijke zinnig bezig zijn en/of doorstromen naar reguliere baan

19 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Gesubsidieerde arbeid: aantallen banen en uitstroom

	2002	2004	% vrouw in 2004	% 50+ in 2004
Totaal	175.000	146.000	33	
ID	52.000	34.000	49	31
WIW	28.000	14.000	42	37
WSW	95.000	98.000	26	
Uitstroom:			w.v. naar regulier werk:	
	2002	2004	2002 (%)	2004 (%)
ID	4.000	6.000	38	51
WIW	13.000	10.000	15	14
WSW	5.000	5.000	8	3

21 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Arbeidsmarktbeleid = keuzes maken

- Omvang en aard van het probleem (arbeidsmarktinformatie)
- Gaat het probleem vanzelf over?
- Is het probleem onoplosbaar? niet-willers en niet-kunners
- Arbeidsmarktdynamiek – knelpunten
- Wie wil ik helpen? Kansarmen of kansrijken? Wie kan ik helpen?
- Hoe kan ik helpen? (bemiddeling – scholing – sociale vaardigheden - arbeidsritme)
- Werkt het beleid? (monitoring – evaluatie)
- Kan het efficiënter? (meer marktwerking?)

22 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Arbeidsmarktbeleid: de spelers

- Gemeenten
- UWV
- CWI's
- Onderwijsinstellingen, ROC's etc.
- Sectorfondsen
- Bedrijven, KvK's, VNO-NCW, MKB, vakbonden
- Taskforces
- Reïntegratie bedrijven
- Etc.

Spanning: lokaal, regionaal, sectoraal, nationaal; lange en korte termijn, erg veel spelers

Regionaal niveau is veel efficiënter dan gemeentelijk

23 **RuG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Arbeidsmarktbeleid: de keten

- **CWI:** inschrijving, selectie fase 1 of fase 2/3/4/ bemiddeling naar werk: prikkel op resultaat?
- **UWV (WW+WIA):**
 - WW: kansrijken → werk / rest naar WWB/WIA
 - WAO: kansrijken → werk / herkeuren → WW/WWB
 - bemiddeling: (financiële) prikkel op resultaat?
- **Gemeenten (WWB):**
 - Uitstroom naar werk, WIA of geen uitkering
 - Onvoldoende vacatures? → additionele arbeid
 - Sterke (financiële) prikkel op resultaat! → Budgettaire problemen?
 - Ontslagen → WW → taken (na enige tijd) laten vervullen door additionele gesubsidieerde arbeid?

Gemeente als zinkputje?

24

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Samenwerking op regionaal niveau

- Actief regionaal arbeidsmarktbeleid voert in 2005 25% (2004 31%) van de gemeenten, bij 38% is het in ontwikkeling en 37% doet er niet aan
- Regionaal ketenoverleg: 45% van de gemeenten beoordeelt de gemaakte afspraken als goed, 28% als vaag, 17% als onvoldoende en 10% doet er niet aan

Bron: WWB monitor 2006

Hier valt nog veel te verbeteren!

25 RuG

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Werkt het beleid?

- Monitoring
- Evaluatie:
 - Effectiviteit
 - Efficiëntie
- Bijstelling van het beleid

26 RuG

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Wat is een succes?

- Vaste baan / tijdelijke baan (1/2 of 1 jaar?)
- Stroomt door naar opleiding, werkgelegenheidsproject
- Heeft het gevoel dat de arbeidsmarktkans is verbeterd
- Verlaat de arbeidsmarkt
- Ziet af van uitkering

27 RuG

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Ladder model

50 banen en 100 werklozen (beste=1, slechtste=100)
Dus 50 slechtste werklozen krijgen geen baan

Arbeidsmarktbeleid:

- nr. 90 stijgt 30 plaatsen naar nr. 60
- nr. 70 stijgt 30 plaatsen naar nr. 40
- nr. 45 stijgt 30 plaatsen naar nr. 15

Resultaat:

- nr. 90 krijgt geen werk
- nr. 70 krijgt een baan
- nr. 45 krijgt een baan, ook zonder beleid al

==> Als nr. 70 naar 40 gaat, zakt 50 naar 51!

Micro werkt het beleid, maar macro niet!

28 RuG

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Effectief Arbeidsmarktbeleid?

- Doel maatregel (Melkert/ID banen; scholing, doorstroom naar reguliere baan)
- Doelgroep selectie: hoe kansarm?
- Micro-effectiviteit: ladder model
- Micro-effectiviteit t.o.v. controlegroep
(Was nr. 70 zonder beleid uiteindelijk ook wel aan het werk gekomen? En geldt dat ook voor nr. 90?)
- Macro-effectiviteit (sluitende aanpak)
- Efficiëntie (effect per € 1000)
(Help je de meest kansarme (nr. 90)? En als die naar nr. 45 brengen 2x (4x? 10x?) zo duur is als nr. 70?)

29 RuG

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Kansen Zien en Benutten: doel en ambitie

- Doel Kansen Zien en Benutten: 5.000 trajecten uitvoeren gericht op uitstroom uit gesubsidieerde arbeid naar reguliere arbeid.
- Ambitie: 3.000 plaatsingen in een reguliere baan met duurzaam karakter (> 1 jaar): 60% succes.
- Maar slechte arbeidsmarkt: voor in ieder geval 1.500 moet dat ook echt lukken: 30% succes
- 8.074 trajecten gerealiseerd en uitstroom naar reguliere baan van 3.191, dit is ruim 39%
- De deelnemers zijn erg trots op dit resultaat!
- Maar: wat is er met die andere 61% gebeurd?

30 RuG

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Effectiviteit arbeidsmarktbeleid (1)

- **Micro-effectiviteit:** individu krijgt grotere kans op een baan
- **Wat werkt goed?**
 - Prikkels voor uitkeringsgerechtigden: (sancties, bonussen, controles, e.d.)
 - Inroomsubsidies voor werkgevers
- **Wat werkt minder?**
 - Additionele scholing (alleen voor specifieke groepen als ouderen)
 - Additionele gesubsidieerde arbeid (wel waardevol als alternatief voor regulier werk)

31 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Effectiviteit arbeidsmarktbeleid (2)

- **Micro-effectiviteit:** (vervolg)
 - Lange termijneffect is eerder kleiner dan groter dan het korte termijn effect
 - De niet-markt effecten worden vaak niet meegenomen bij het oordeel over het effect van arbeidsmarktbeleid, denk aan het effect op gezondheid, sociale participatie etc.
- **Macro-effectiviteit** is door het optreden van **verdringingseffecten** niet groot voor:
 - aansluiting vraag en aanbod op de arbeidsmarkt
 - banencreatie door meer aanbod en minder druk op de lonen

Bron: SEOR, Effectiviteit van reïntegratie, jan. 2005

32 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Gesubsidieerde arbeid

- Tijdelijk als opstap naar werk
- Permanent als maatschappelijk nuttige activiteit
- Belang individu is groter dan belang inlener
- Concurrentievervalsing / zwart werk
- Vergoeding van inleners moet sporen met de geleverde productie
- Voor ouderen of voor jongeren
- Relatie met WSW en vrijwilligerswerk
- Relatie met scholing, startkwalificatie

33 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Vrijwilligerswerk

- Vrijwilligerswerk en mantelzorg
- Half jaar vrijstelling sollicitatieplicht of langer, bijv. 2 jaar?
- Moet het de arbeidsmarktkansen vergroten?
- Reguliere baan opzeggen?

NU ECONOMIE

Do, 14 september 2006. Het laatste nieuws lees je het eerst op NU.nl

'Vrijwilligers langer ontzien van sollicitatieplicht'

Lijstgegeven: 13 september 2006 11:05
Laatst gewijzigd: 13 september 2006 12:00

NIEUWS
Voorpagina
Algemeen
Economie
Inzet
Sport
Achterkap
Beurs
Weer
Vetser
TV/Film
Diet
Film
Boek
Games
Uitkering
Yoshi
Auto
Plugged
Wetenschap
Foto wild maand

De twee partijen zijn tevergeefs dat minister Aart Jan de Geus van Sociale Zaken vasthoudt aan een onthefing van een halfjaar.

De Geus, CDA en PvdA stopten inmiddels al ruim twee jaar over hoe WW'ers die vrijwilligerswerk of mantelzorg doen, in de Werkloosheidswet ontzien kunnen worden. Eerder stonden voorstellen in de Kamer, omdat ze alleen voor ouders werklozen gelden en daardoor discriminerend waren ten opzichte van andere uitkeringsgerechtigden.

Daarom besloot de minister eerder dit jaar met een algemene regeling voor werklozen en gedeeltelijk arbeidsongeschikten met een uitkering (WW'ers en WGA'ers). Het besluit om iemand onthefing te verlenen ligt bij het UWV, die kijkt naar de individuele omstandigheden.

Daarbij is van belang of het doen van vrijwilligerswerk de kans op de arbeidsmarkt vergroot. De Geus vreest dat wanneer mensen langer dan een halfjaar niet hoeven te solliciteren het vrijwilligerswerk een alternatief wordt voor een betaalde baan.

nu.nizakeijk

34 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Centrale vraagstukken

Probleem van veel gemeenten:

- Hoe komen we tot voldoende werkgelegenheid voor lager opgeleiden?
- Hoe komen we tot een effectief regionaal arbeidsmarktbeleid?
- Hoe komen we tot een efficiënte en transparante uitvoeringsstructuur?

35 **RUG**

© Prof. dr. Jouke van Dijk Kansen Zien en Benutten, 29-9-2006

Conclusies: Kansen Zien en Benutten

- Gesubsidieerde banen en vrijwilligerswerk zijn goed voor het individu en voor de hele samenleving
- Sociale economie is GEEN motor van de economie
- Verdeling van gesubsidieerde banen en verdringing zijn een probleem, maar dat is op te lossen
- Uitstroom mag doel zijn voor sommigen, voor anderen permanente gesubsidieerde baan nodig
- Gesubsidieerde arbeid uitbreiden tot 200-300.000?
- Vrijwilligerswerk geen alternatief voor regulier werk
- Organiseer het regionaal. Dit gaat niet vanzelf, maar vraagt om nationale druk en (financiële) faciliteiten en om regionaal, lokaal en sectoraal commitment

36 **RUG**